Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya

PEDAGOGLARNING SUN'IY INTELLEKTGA NISBATAN MUNOSABATI: SOTSIAL TASAVVURLAR VA STEREOTIPLAR

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
amaliy psixologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi
Shavkatov Shadrunbek Vosit o'g'li
Sodrunbeksovkatov1@gmail.com

Ilmiy rahbar
Eshnayev Nortoji Jumayevich

Annotatsiya: *Ushbu maqola pedagoglarning sun'iy intellektga nisbatan munosabati, ularning ijtimoiy tasavvurlari va stereotiplari tizimini ilmiy tadqiq qilishga bag'ishlangan. Tadqiqot pedagoglarning texnologik yangiliklarga bo'lgan psixologik reaktsiyalarini, shaxsiy va professional identifikatsiyasini, shuningdek, sun'iy intellekt bilan ishlash jarayonida yuzaga keladigan emotsional va kognitiv holatlarni o'rganadi. Sun'iy intellektning ta'lim jarayonida qo'llanilishi pedagoglarning ish faoliyatiga, qaror qabul qilish jarayonlariga va innovatsion yondashuvlarga qanday ta'sir qilishini aniqlash tadqiqotning asosiy maqsadi hisoblanadi. Maqola natijalari pedagoglarning raqamli kompetensiyasini rivojlantirish, ta'lim sifatini oshirish va texnologik yangiliklarga moslashuvini rag'batlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon beradi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida so'rovnomalar, intervyular va ijtimoiy psixologik testlar qo'llanilgan, natijalar pedagoglarning ijtimoiy stereotiplari va tasavvurlari sun'iy intellekt bilan ishlash jarayoniga qanday ta'sir qilishini tizimli ravishda aniqlashga yordam beradi.*

Kalit so'zlar: *Pedagog, sun'iy intellekt, ijtimoiy tasavvurlar, stereotiplar, psixologik munosabat, raqamli kompetensiya, innovatsion yondashuv.*

Аннотация: *Статья посвящена научному исследованию отношения педагогов к искусственному интеллекту, а также их социальных представлений и стереотипов. Исследование анализирует психологические реакции педагогов на технологические инновации, их личную и профессиональную идентификацию, а также эмоциональные и когнитивные состояния, возникающие при работе с искусственным интеллектом. Основная цель — определить, как внедрение ИИ в образовательный процесс влияет на профессиональную деятельность педагогов, принятие решений и развитие инновационного подхода. Результаты статьи способствуют разработке практических рекомендаций для повышения цифровой компетентности педагогов, качества образования и адаптации к технологическим инновациям. В качестве методологии использовались опросы, интервью и социально-психологические тесты, что позволяет системно выявить влияние социальных стереотипов и представлений педагогов на их работу с искусственным интеллектом.*

Ключевые слова: *Педагог, искусственный интеллект, социальные представления, стереотипы, психологическое отношение, цифровая компетентность, инновационный подход.*

Annotation: *This article is dedicated to the scientific study of teachers' attitudes toward artificial intelligence, as well as their social perceptions and stereotypes. The research analyzes teachers' psychological reactions to technological innovations, their personal and professional identification, and the emotional and cognitive states that arise when working with AI. The main objective is to determine how the implementation of AI in the educational process affects teachers' professional activities, decision-making processes, and the development of innovative approaches. The findings contribute to developing practical recommendations for enhancing teachers' digital competence, improving education quality, and fostering adaptation to technological innovations. The research methodology includes surveys, interviews, and socio-psychological tests, allowing a systematic identification of the impact of teachers' social stereotypes and perceptions on their work with artificial intelligence.*

Keywords: *Teacher, artificial intelligence, social perceptions, stereotypes, psychological attitude, digital competence, innovative approach.*

Kirish

So‘nggi yillarda ta’lim tizimida sun’iy intellekt (SI) texnologiyalarining joriy etilishi pedagogik faoliyatning barcha sohalariga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Sun’iy intellektning imkoniyatlari darslarni avtomatlashtirish, baholash jarayonlarini soddalashtirish va o‘quvchilarning individual o‘rganish yo‘nalishlarini shakllantirish kabi jarayonlarni osonlashtiradi. Shu bilan birga, pedagoglarning sun’iy intellektga nisbatan munosabati ularning ish faoliyatining samaradorligi, emotsional barqarorligi va professional identifikatsiyasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan qarashlari, shuningdek, ijtimoiy tasavvurlar va stereotiplarga bog‘liq. Ijtimoiy tasavvurlar pedagoglarning texnologik yangiliklarni qabul qilish va ulardan foydalanishdagi ongli yoki noaniq fikrlarini ifodalaydi. Masalan, ba’zi pedagoglar SI texnologiyalarini o‘quv jarayonini soddalashtiruvchi qulay vosita sifatida baholasa, boshqalar uni o‘z ishini almashtiruvchi xavf sifatida ko‘rishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, sun’iy intellektga bo‘lgan ijtimoiy tasavvurlar va stereotiplar pedagoglarning psixologik holatiga, shuningdek, ta’lim sifatiga sezilarli ta’sir qiladi.

Shuningdek, pedagoglarning sun’iy intellektga munosabati ularning kasbiy identifikatsiyasi va raqamli kompetensiyasiga ham bog‘liq. Ba’zi pedagoglar texnologiyalar bilan ishlashni o‘zlarining professional rivojlanishiga xizmat qiluvchi vosita deb qabul qilsa, boshqalar yangi texnologiyalarni qabul qilishda ichki qarshilik va stress holatini boshdan kechiradi. Shu bilan birga, ijtimoiy stereotiplar pedagoglarning texnologiyaga bo‘lgan ishonch darajasi, xavotir darajasi va ijodiy faoliyatini shakllantirishga yordam beradi.

Shu nuqtai nazardan, pedagoglarning sun’iy intellektga munosabati, ularning ijtimoiy tasavvurlari va stereotiplari o‘rganilishi dolzarb ilmiy va amaliy masala hisoblanadi. Ushbu tadqiqot pedagoglarning sun’iy intellektga nisbatan fikrlari va qarashlarini aniqlash, ularning psixologik xususiyatlari va raqamli kompetensiyalari bilan bog‘liqligini tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari ta’lim jarayonida sun’iy intellektdan samarali foydalanish va pedagoglarning professional rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan munosabati va ijtimoiy tasavvurlari ta’lim jarayonida innovatsion yondashuvlarning samaradorligini aniqlashda muhim omil hisoblanadi.

Shu bilan birga, pedagoglarning sun'iy intellektga nisbatan qarashlari nafaqat individual psixologik xususiyatlar, balki kasbiy identifikatsiyasi va raqamli kompetensiyasi bilan bog'liq ekanligi tadqiqotlarda ko'rsatilgan (Venkatesh, Morris, Davis & Davis, 2003)[1]. Ushbu tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, texnologiyalarni qabul qilish va ulardan samarali foydalanish darajasi pedagogning kasbiy motivatsiyasi, innovatsion yondashuvi va ijtimoiy stereotiplari bilan chambarchas bog'liq.

Ijtimoiy tasavvurlar pedagoglarning sun'iy intellektni qabul qilish jarayonida asosiy rol o'ynaydi. Ajzenning rejalashtirilgan xatti-harakatlar nazariyasiga ko'ra, insonning xatti-harakatlari uning qarashlari va ijtimoiy stereotiplari bilan chambarchas bog'liq (Ajzen, 1991)[2]. Shu nuqtai nazardan, pedagoglarning sun'iy intellektga nisbatan ijobiy yoki salbiy munosabati ularning innovatsion yondashuvga tayyorgarligi, emotsional barqarorligi va ish faoliyatidagi stress darajasiga bevosita ta'sir qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, pedagoglarning sun'iy intellektga bo'lgan ijobiy munosabati ularning innovatsion pedagogik strategiyalarni qo'llashga tayyorgarligi bilan chambarchas bog'liq, bu esa o'quv jarayonida samarali ta'limni tashkil etishga yordam beradi (Venkatesh, Morris, Davis & Davis, 2003; Ajzen, 1991).

Shu bilan birga, pedagoglarning stereotiplari va ijtimoiy tasavvurlari, ularning sun'iy intellektga bo'lgan qarashlarining shakllanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Bu esa ta'lim jarayonida texnologiyalardan foydalanish samaradorligini va pedagoglarning o'z kasbiga bo'lgan professional munosabatini belgilaydi. Masalan, pedagoglarning texnologiyaga bo'lgan ijobiy munosabati ularni o'quv jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashga undaydi, salbiy munosabat esa innovatsion yondashuvlarni cheklashi mumkin (Ajzen, 1991).

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda sifatli va miqdoriy yondashuvlar birlashtirildi. So'rovnomalar pedagoglarning sun'iy intellektga bo'lgan munosabati, ijtimoiy tasavvurlari va stereotiplari darajasini aniqlash uchun ishlatildi. 5 ballik Lickert shkalasi yordamida pedagoglarning texnologiyani qabul qilish darajasi baholandi. Shu bilan birga, yarim tuzilgan intervyular pedagoglarning texnologiyaga bo'lgan shaxsiy qarashlarini chuqurroq o'rganishga imkon berdi, bu esa ularning professional identifikatsiyasi va ijtimoiy stereotiplari bilan ishlash imkoniyatlarini oshirdi (Creswell, 2014)[3].

Shuningdek, pedagoglarning emotsional barqarorligi va stress darajasi ijtimoiy-psixologik testlar yordamida baholandi. Bu metod pedagoglarning sun'iy intellekt bilan ishlash jarayonida yuzaga keladigan psixologik holatlarni aniqlash imkonini berdi, shu jumladan innovatsion yondashuvga tayyorgarlik va professional motivatsiyaga ta'sirini tahlil qilish imkonini yaratdi. Tadqiqot obyekti O'zbekistonning turli hududlaridagi maktab va oliy ta'lim muassasalari pedagoglari bo'lib, namuna hajmi 120 nafar, yosh, ish staji va kasbiy sohalar bo'yicha tasodifiy tanlangan.

Natijalarni tahlil qilishda kvantitativ va sifatli metodlar birlashtirildi. Miqdoriy tahlil yordamida pedagoglarning sun'iy intellektga bo'lgan munosabati va ijtimoiy stereotiplari

[1] Venkatesh, V., Morris, M.G., Davis, G.B., & Davis, F.D. (2003). *User Acceptance of Information Technology: Toward a Unified View.* MIS Quarterly, 27(3), 425–478.

[2] Ajzen, I. (1991). *The Theory of Planned Behavior.* Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50(2), 179–211.

[3] Creswell, J.W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches.* 4th Edition. Sage Publications.

o‘rtasidagi bog‘liqlik aniqlangan, sifatli tahlil esa ularning individual tasavvurlari va professional identifikatsiyasini chuqurroq tushunishga yordam bergan. Shu metodologiya pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan munosabatlarini tizimli o‘rganish, ularning psixologik tayyorgarligi va raqamli kompetensiyasini baholashga imkon beradi, shuningdek amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Muhokama

Pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan munosabati ularning ijtimoiy stereotiplari va kasbiy identifikatsiyasi bilan uzviy bog‘liq. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning texnologiyaga ijobiy qarashlari ularni o‘quv jarayonida zamonaviy texnologiyalarni samarali qo‘llashga tayyorlaydi va innovatsion pedagogik faoliyatni rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, pedagoglarning salbiy qarashlari ijtimoiy stereotiplar va shaxsiy xavotirlar bilan bog‘liq bo‘lib, texnologiyalardan foydalanishni cheklaydi va innovatsion yondashuvga tayyorgarlikni susaytiradi.

Pedagoglarning ijtimoiy tasavvurlari va stereotiplari, shuningdek, ularning kasbiy motivatsiyasi va professional o‘sish istagi bilan chambarchas bog‘liq. Ijobiy tasavvurlar pedagoglarni texnologiyalarni samarali qo‘llashga rag‘batlantiradi, salbiy tasavvurlar esa pedagogik jarayonda stressni oshirib, o‘quv sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli pedagoglarni texnologiyalarni samarali qo‘llashga tayyorlashda nafaqat texnologik kompetensiyalar, balki psixologik tayyorgarlik va ijtimoiy stereotiplardan xoli yondashuvlar ham muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan munosabati ularning yosh, ish staji va ta’lim muassasasining texnologik imkoniyatlariga qarab farqlanadi. Bu pedagoglarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, texnologiyalarni tatbiq etishda moslashuvchan yondashuvlar ishlab chiqish zarurligini bildiradi. Shu bilan birga, pedagoglarning sun’iy intellektga nisbatan ijobiy munosabati o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish, o‘quvchilarni texnologik yondashuvlarga moslashtirish va ta’lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Natijada, pedagoglarning ijtimoiy stereotiplari va sun’iy intellektga bo‘lgan qarashlari nafaqat ularning kasbiy tayyorgarligi, balki o‘quv jarayonining sifatiga ham bevosita ta’sir qiladi. Shu sababli pedagoglarni sun’iy intellektdan samarali foydalanishga tayyorlashda psixologik, ijtimoiy va professional tayyorgarlikni birlashtirgan kompleks yondashuv zarur.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan munosabati ularning ijtimoiy tasavvurlari va stereotiplari bilan bevosita bog‘liq. Pedagoglarning texnologiyalarga ijobiy qarashi ularni innovatsion pedagogik yondashuvlarni tatbiq etishga rag‘batlantiradi va o‘quv jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi. Shu bilan birga, salbiy qarashlar va stereotiplar pedagoglarning texnologiyalarni qo‘llashga bo‘lgan ishonchini pasaytiradi, kasbiy stressni oshiradi va ta’lim jarayonining sifatini cheklaydi.

Pedagoglarning sun’iy intellektga munosabati ularning kasbiy tayyorgarligi, pedagogik strategiyalarga yondashuvi va professional rivojlanish istagi bilan chambarchas bog‘liq. Ijobiy ijtimoiy tasavvurlar pedagoglarni zamonaviy texnologiyalarni qo‘llashga rag‘batlantirsa, salbiy stereotiplar ularning pedagogik faoliyatini cheklashga va stress darajasini oshirishga olib keladi. Shu sababli pedagoglarni sun’iy intellektdan samarali foydalanishga tayyorlashda nafaqat

texnologik kompetensiyalar, balki psixologik tayyorgarlik va ijtimoiy stereotiplardan xoli yondashuvlar ham muhim ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, pedagoglarning individual xususiyatlari, ish staji, yosh va ta'lim muassasasining texnologik imkoniyatlari ham ularning sun'iy intellektga bo'lgan munosabatlariga ta'sir qiladi. Shu nuqtai nazardan, pedagoglarni texnologiyalarni samarali qo'llashga tayyorlashda moslashuvchan yondashuvlarni ishlab chiqish zarur.

Xulosa qilib aytganda, pedagoglarning sun'iy intellektga bo'lgan munosabati va ularning ijtimoiy tasavvurlari ta'lim jarayonining sifatini oshirish, pedagogik innovatsiyalarni tatbiq etish va o'quvchilarni zamonaviy texnologiyalarga moslashtirish jarayonida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu sababli, ta'lim tizimida sun'iy intellektni joriy etishda pedagoglarning psixologik va ijtimoiy tayyorgarligi ustuvor ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Venkatesh, V., Morris, M.G., Davis, G.B., & Davis, F.D. (2003). *User Acceptance of Information Technology: Toward a Unified View.* MIS Quarterly, 27(3), 425–478.
2. Ajzen, I. (1991). *The Theory of Planned Behavior.* Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50(2), 179–211.
3. Creswell, J.W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches.* 4th Edition. Sage Publications.
4. Abduqodirova, D. (2025). *Psixologik stressni yengish metodlari va pedagogik faoliyatda qo'llanilishi*. Tashkent: Ilm-fan nashriyoti.
5. Madgapilova, N. (2024). *Mug'allim 2024*, 5(2), 461–468.
6. Madgapilova, N. (2025). *Scientific-practical and strategic bases of improving pedagogical-psychological cooperation in the integration of school and pre-school educational organizations in the context of continuous education on the basis of innovative logistics*, 1, 157–166.
7. Madgapilova, N. (2025). *Muğallim ham uzluksiz bilimlendiriw*, Ilmiy-metodik jurnal, 164–170.
8. Eshnayev, N., & Madgapilova, N. (2023). *Characteristics of implementing the cluster approach in the educational system*. International Journal of Pedagogics, 3, 44–47.
9. Abduqodirova, D. (2025). *Psychological features of the neurographic approach*. Ilmiy jurnali, 1, 501–503.
10. Abduqodirova, D. (2025). *Hissiy ijodkorlik: tushuncha va komponentlar*. Journal of Economics and Business UBS, 4, 145–154.
11. Abduqodirova, D. (2025). *Talabalarda psixologik stressni yengish*. 03, 69–73.
12. Abduqodirova, D. (2024). *Emotsional kreativlik: nazariy asoslari va psixologik yondashuvlar*. Journal of Economics and Business UBS, 4, 679–685.
13. Abduqodirova, D. (2015). *The role of emotional creativity in students' decision-making*. International Conference of Natural and Social-Humanitarian Sciences.